

Кучма А.М. (м. Київ)

ВИХОВАННЯ ЯК ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ОСОБИСТІСТЮ

В науковій літературі існує безліч підходів до розгляду процесу управління. Розглядаючи управління не лише з позицій теорії, можливо сприймати його як мистецтво впливу на будь-який соціум: суспільство, виробничий колектив, родину, особистість. Саме управління особистістю за рівнем відповідальності перед суспільством, за ступенем впливу людини на людину силою свого уміння і майстерності постає як процес виховання.

Ще К.Д. Ушинський розглядав виховання як цілеспрямований процес «управління особистістю», мета якого - підготувати людину до життя та трудової діяльності. При цьому він відзначав, що чим простішим для людини видається мистецтво виховання, тим менше людина з ним ознайомена як в теорії, так і на практиці. Внесок Ушинського у розвиток світової педагогічної думки важко переоцінити. Створені ним принципи виховання залишаються актуальними і сьогодні.

В цілому ж, уявлення про виховання як процес управління особистістю в тому класичному значенні, яке вкладав в нього К.Д. Ушинський, пройшли доволі тривалий та складний шлях становлення: від середньовічного авторитарного виховання як процесу управління, спрямованого на пригнічення природи дитини, - до сучасного розуміння процесу виховання не як прямого впливу, а взаємодії вихователя і вихованця, їх своєрідне співробітництво, а власне як співтворчість. Між цими двома загальними історично сформованими підходами до здійснення процесу виховання, - ще безліч педагогічних пошуків. І, зрозуміло – знахідок. Згадаємо лише деякі з них.

Ян Амос Коменський – засновник дидактики, великий чеський мислитель, фундатор наукової педагогіки розглядав управління людини собою, - самоуправління, - як визначальну мету виховання, що досягається моральним вихованням, в основі якого лежать мудрість, помірність, мужність, справедливість тощо. Моральність же насамперед пов'язана з вихованням мудрості. Бути мудрим означає знати, чим відрізняються речі, вміти знайти кращі засоби для досягнення благих цілей, мати наготові необхідні для їх застосування способи. На думку Коменського, навіювання любові до мудрості може поступово виховати в учнів високу моральність.

Дж. Локк вважав людину „табула раса”, що народжується, не маючи вроджених уявлень і ідей. Однією з найважливіших його ідей є розмежування виховання і освіти. Для нього виховання – це дисципліна. Освіта – засіб інтелектуального виховання. Головна мета виховання – створення характеру. Процес виховання, за Локком, є ще досить авторитарним: вихованців припустимо карати за

брехню, богохульство та впертість; виховання в великій мірі пов'язується з цінностями традиції та підкорення, необхідними в тогочасній державі.

Як форма протесту проти виховання в режимі авторитарного управління особистістю виникає теорія так званого вільного виховання Ж.Ж. Руссо, який, - разом з Локком, - справив істотний вплив на всесвітню філософсько-педагогічну думку. Згідно Руссо, виховання – велика справа зі створення вільної та щасливої людини. Природна людина, – ідеал Руссо, – людина з досконалими якостями громадянина та патріота своєї Батьківщини.

Часто в педагогічній думці виховання як вплив на особистість ототожнювалось також з соціалізацією. Зокрема, такої думки притримувались представники французької соціологічної школи, розглядаючи соціалізацію як „олюднення” під впливом виховання. Так, за Дюркгеймом, виховання - це дія дорослих поколінь на покоління, що не визріли до соціального життя.

І, безперечно, що педагогічні пошуки в галузі виховання як управління особистістю були б неповними без напрацювань видатного вітчизняного педагога – В. Сухомлинського, на переконання котрого виховання постає як багатогранний процес перманентного духовного оновлення всіх членів виховного процесу – і тих, хто виховує, і тих, кого виховують. Такий підхід досить яскраво ілюструє ідею взаємного збагачення, взаємодії суб'єкта та об'єкта виховання, видається нам попередником досить поширеної в педагогічному загалі сучасної ідеї – педагогіки співробітництва.

Таким чином, виховання постає як цілеспрямований свідомий педагогічний процес організації діяльності вихованців по оволодінню ними суспільним досвідом: знаннями, практичними вміннями, способами творчої діяльності, соціальними та духовними відносинами. Процес, який передбачає обов'язкову умову: трансформування впливу у взаємодію. Себто – набуття педагогічним процесом, - мистецтвом, - бездоганно діалектичного характеру.